

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/nauka/konferencje-naukowe/33872,Konferencja-popularnonaukowa-Literatura-niezal ezna-w-PRL-ora-z-otwarciem-wystawy-W.html>
19.05.2024, 20:31

Konferencja popularnonaukowa „Literatura niezależna w PRL” oraz otwarcie wystawy „»Wyszliśmy z NZS«. Działalność kulturalna NZS w latach osiemdziesiątych XX wieku” - Kraków, 15 października 2009

[więcej zdjęć](#)

15 października 2009 r. w Bibliotece Jagiellońskiej w ramach projektu Rok Kultury Niezależnej otwarta została wystawa „»Wyszliśmy z NZS«. Działalność kulturalna NZS w latach osiemdziesiątych XX wieku”, której towarzyszyła konferencja popularnonaukowa „Literatura niezależna w PRL”. Wydarzenie to zorganizowane zostało przez Oddział IPN w Krakowie, Stowarzyszenie NZS 1980, Fundację Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego oraz Portal Netbird.pl. Na wystawie zaprezentowano różnorodne przedsięwzięcia kulturalne NZS: wydawane w wydawnictwach podziemnych książki i czasopisma, ulotki, transparenty, zdjęcia z demonstracji. Przypomniano też o podziemnym teatrze i radiu.

Celem konferencji było przedstawienie różnych postaci niezależnej literatury, która wniosła znaczny wkład w kulturę niezależną lat 80., a także w historię literatury. Niezależni literaci odegrali ważną rolę w procesie wychodzenia Polski z komunizmu. Wielu z nich udzielało wsparcia opozycji. Tak jak we wszystkich trudnych momentach dziejowych, drukowana w drugim obiegu literatura służyła „pokrzepieniu serc”, niosła otuchę i nadzieję, stanowiła przestrzeń wolności w zniewolonym kraju.

Konferencja składała się z trzech części. W pierwszej z nich referaty wygłosili:

- o. Adam Boniecki – Literaci niezależni w środowisku tzw. łagodnej opozycji
- Tadeusz Nyczek – Literatura poza cenzurą
- Bronisław Wildstein – Literatura niezależna a studenci
- o. Jan Andrzej Kłoczowski – Mecenat Kościoła nad niezależnymi literatami
- Bronisław Maj – Literatura niezależna w PRL – próba podsumowania

O. Adam Boniecki, redaktor naczelny „Tygodnika Powszechnego”, opowiadał o działalności niezależnych literatów, którzy związani byli z tym piśmem i którzy niejednokrotnie płacili za to wysoką cenę. Według Tadeusza Nyczka obraz literatury podziemnej jest zagmatwany, gdyż pisarzy wydawano zarówno w oficjalnym, jak i w „drugim” obiegu, a niektóre państwowe wydawnictwa publikowały książki, które – zdawałoby się – nie powinny się w nich ukazać. Wspominał, jak to „jednych cenzura prześladowała za teksty, innych za nazwisko, pochodzenie czy pobyt za granicą. Podpaść można było z dnia na dzień”.

Bronisław Wildstein zaznaczył, że kultura była „sferą relatywnie wolną”, a jednocześnie miejscem szybkiego i bolesnego zderzenia z systemem. „Myśmy angażowali się w tę działalność z powodów moralnych i etycznych, ale również z powodu poczucia zamknięcia nas, które objawiało się w sferze kultury i literatury” – mówił Wildstein.

O. Jan Andrzej Kłoczowski zauważył, że „kultura niezależna nie tworzyła się tylko na powielaczach, ale także na seminariach i wykładach” organizowanych w różnych miejscach, m.in. pod mecenatem Kościoła. Przypominał, że punktami kolportażu literatury wydanej w podziemiu były duszpasterstwa akademickie, a w stanie wojennym biblioteka

krakowskiego NZS została ukryta w klasztorze dominikanów.

Bronisław Maj podkreślał, że nie da się w sposób radykalny, jednoznaczny opisać literatury niezależnej. Jego zdaniem historycy literatury, którzy zajmą się tym tematem, będą mieli problemy m.in. ze zdefiniowaniem literatury niezależnej i z jej oceną pod względem artystycznym.

W drugiej części konferencji zaprezentowany został film w reż. Dariusza Walusiaka pt. „Bibuła”, który stanowił uzupełnienie do referatów wygłaszanych w pierwszej części. Sesję zakończyła dyskusja panelowa „Literatura niezależna w PRL”, którą prowadził dyrektor Oddziału IPN w Krakowie dr Marek Lasota.

Zarówno wystawa, jak i konferencja cieszyły się dużym zainteresowaniem nie tylko wśród starszego pokolenia, środowisk literackich i kulturalnych Krakowa, ale też licznie przybyłej młodzieży. Ciekawa tematyka konferencji, miejsce w którym się odbywała oraz wysoka frekwencja sprawiły, iż z pewnością wydarzenie to uznać można za jedną z ważnych imprez organizowanych w ramach Roku Kultury Niezależnej.